

Sastamala
Rautavesi Jassalantie
Arkeologinen tarkkuusinventointi 2024

Hannu Takala
Jerry Möller
Maanala Oy

Sisällysluettelo

Tutkimuksen perustiedot	3
1. Tausta ja tutkimustehtävä.....	4
2. Esitutkimus	5
3. Menetelmät.....	8
4. Yleiset havainnot	9
5. Yhteenveto	15
6. Lähteet	15

Tutkimuksen perustiedot

Kohde: Sastamala Rautavesi Jassalantie

Tutkimuksen tyyppi: arkeologinen tarkkuusinventointi

Tavoite: selvittää, onko kaava-alueella kiinteitä muinaisjäänneksiä tai muita suojelukohteita

Tutkimuslupa: –

Kenttätyöaika: 16.–17.5.2024

Tutkijat: FT Hannu Takala ja FM Jerry Möller, Maanala Oy

Tilaja: Sastamalan kaupunki

Aiemmat arkeologiset tutkimukset: –

Aiemmat löydöt: –

Koordinaatit tutkimusalueen keskeltä: N 6810755 E 286150

Tutkimuksessa talletetut esinelöydöt ja näytteet: –

Tulos: Tarkkuusinventoinnissa ei havaittu merkkejä kiinteistä muinaisjäänneksistä tai muista suojelukohteista.

Kuva 1. Selvitysalue Sastamalassa vihreällä ympyrällä merkittynä. Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Raportin karttakoordinaatit on ilmoitettu ETRS-TM35FIN-järjestelmässä (korkeus N2000). Alkuperäinen arkistoaineisto digitaalisine valokuvineen: Maanala Oy. Raporttikopiot pdf-muodossa: Museoviraston arkisto, alueellinen vastuumuseo ja työn tilaaja.

Kansikuva: Selvitysalueen länsireunaa. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

1. Tausta ja tutkimustehtävä

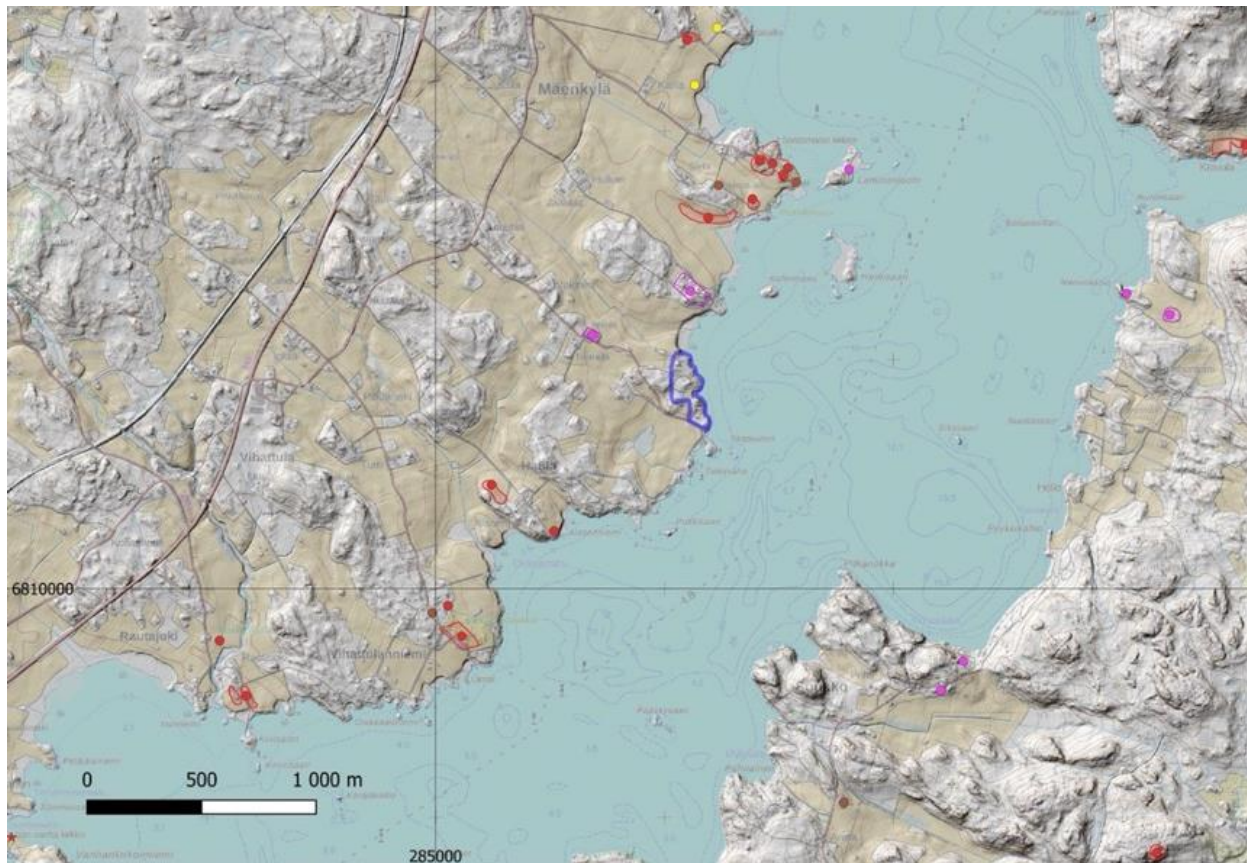
Sastamalan kaupunki on tehnyt osayleiskaavan muutosehdotuksen Jassalan rantakiinteistöille Rautaveden länsirannalla. Selvitysalueen laajuus on noin 3,1 hehtaaria. Kaavamuutoksen tavoitteena on mahdollistaa vakituisen asunnon rakentaminen olemassa olevan vapaa-ajan asunnon rantaan rajoittuvalle rakennuspaikalle.

Selvitysalueella ei ole aikaisemmin tehty arkeologisia tutkimuksia, mutta aluetta on pidetty potentiaalisena historiallisen ajan ja esihistoriallisen ajan kohteiden esiintymisalueena lähilöytöjen vuoksi. Noin 400 metriä selvitysalueesta luoteeseen sijaitsevat *Sastamalan Jassalan* ja *Raipion* (Muinaisjäännösrekisterin tunnuksat 1000043924 ja 1000043925) historialliset kyläpaikat, jotka on luokiteltu mahdollisiksi muinaisjäännöksiksi. Rautaveden ranta-alueelta tunnetaan lisäksi useita kivikautisia löytöjä. Sastamalan vanhan kirkon ympäristössä on vastaavasti useita rautakautisia ja

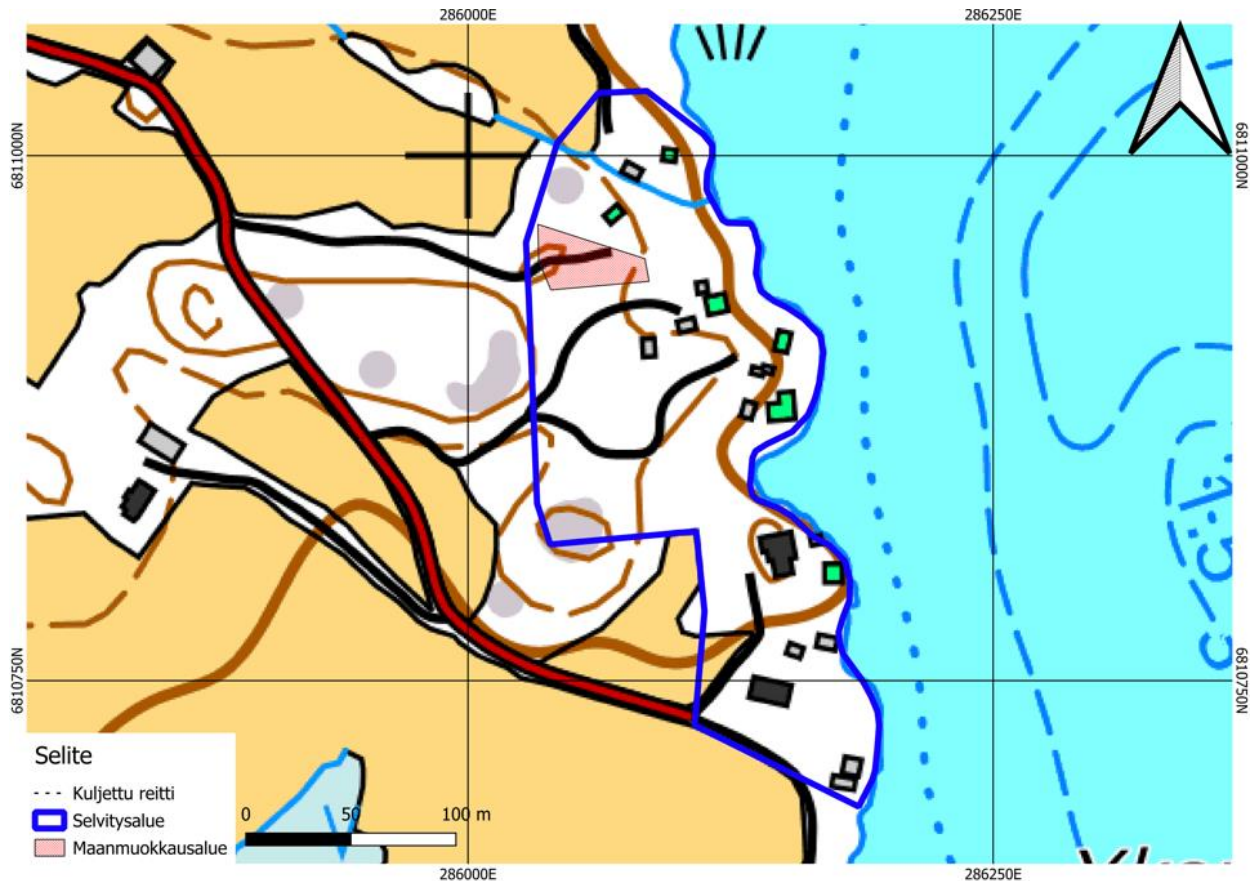
historiallisen ajan kiinteitä muinaisjäännöksiä (kuva 2).

Pirkanmaan maakuntamuseo on antanut muutosehdotuksesta lausunnon 26.10.2023 (659/2023), jonka mukaan koko kaavamuutosalueella tulee tehdä arkeologinen tarkkuusinventointi, joka kohdistuu kaikentyyppisiin esihistoriallisiin ja historiallisen ajan arkeologisiin kohteisiin. Sastamalan kaupunki tilasi tarkkuusinventoinnin Maanala Oy:ltä 25.3.2024. Tutkimus ei koskenut tunnettua kiinteää muinaisjäännöstä, minkä vuoksi Museoviraston tutkimuslupaa ei tarvittu.

Ennen maastotöiden alkamista työn tavoitteista neuvoteltiin Pirkanmaan maakuntamuseon kanssa lyhyesti sähköpostitse. Maastotyöt kohteella tehtiin 16.–17.5.2024 kahden hengen tiimillä aurinkoisessa ja kuivassa kevät-säässä. Tutkimuksen vastuullisena johtaja toimi arkeologi, FT Hannu Takala ja mittauksista vastasi arkeologi, FM Jerry Möller.

Kuva 2. Selvitysalue Rautaveden länsirannalla (sininen rajaus) sekä Muinaisjäännösrekisteriin merkityt lähikohteet. Kartta: Johanna Rahtola, Maanala Oy. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kuva 3. Selvitysalue ja havainnot maastokartalla. Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

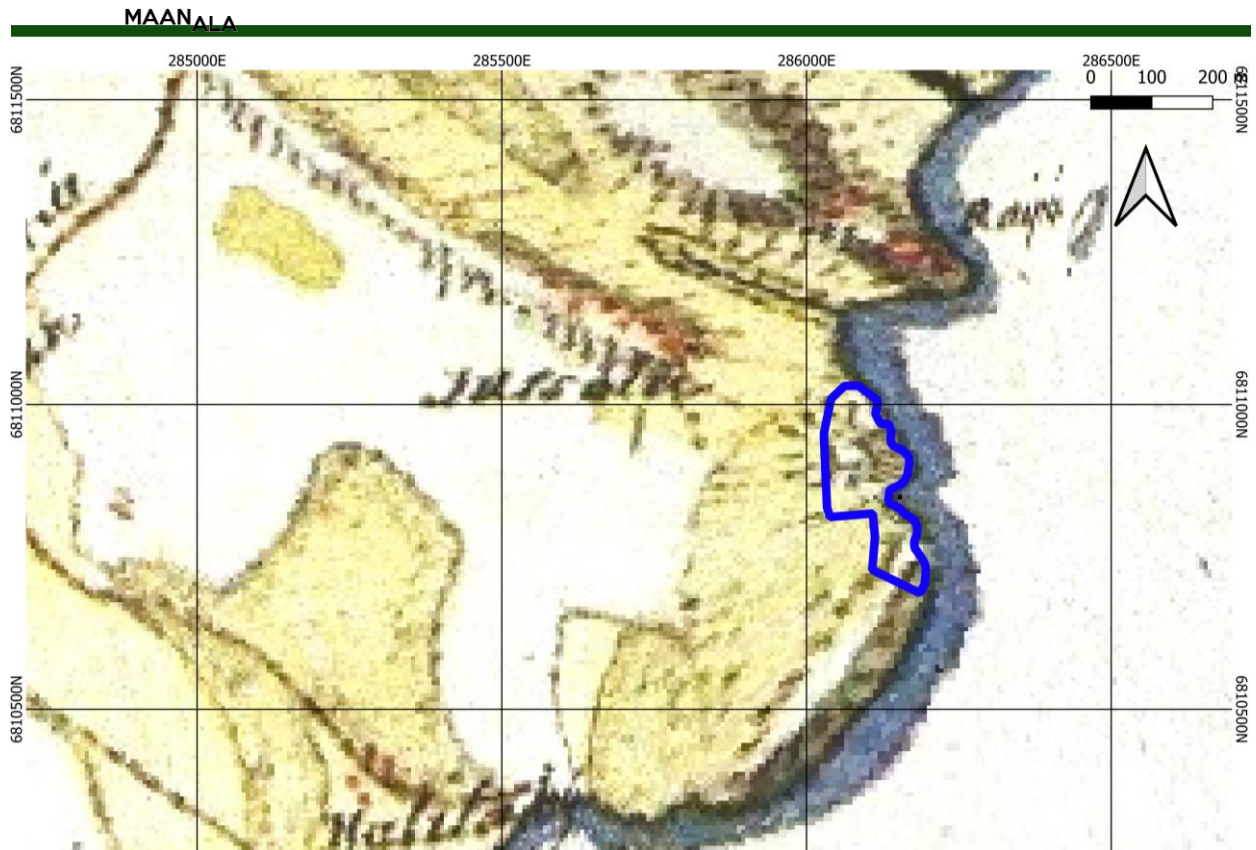
2. Esitutkimus

Ennen maastotyötä alue tutkittiin Maanmittauslaitoksen kahden metrin vinovalovarjosteesta, Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 -mittakaavan maaperäkartalta (kuva 9) sekä vanhoista ilmakuvista (kuva 7). Historiallisesta kartta-aineistosta tutkittiin ja nykykartalle asemoitiin vuosina 1776–1805 laadittu rekognosointikartta niin sanotusta Kuninkaan kartastosta (karttalehti IX:4; kuva 4), vuoden 1846 pitäjänkartta (karttalehti 2121 07 Kiikka; kuva 5), vuosien 1907–1908 Senaatin kartta (rivi XVII–XVIII, lehti 20–21; kuva 6) ja vuoden 1961 peruskartta (karttalehti 2121 07 Vammala; kuva 8). Lisäksi Museoviraston Muinaisjäännösrekisteristä käytiin läpi lähialueen löydöt ja niitä koskevat tiedot.

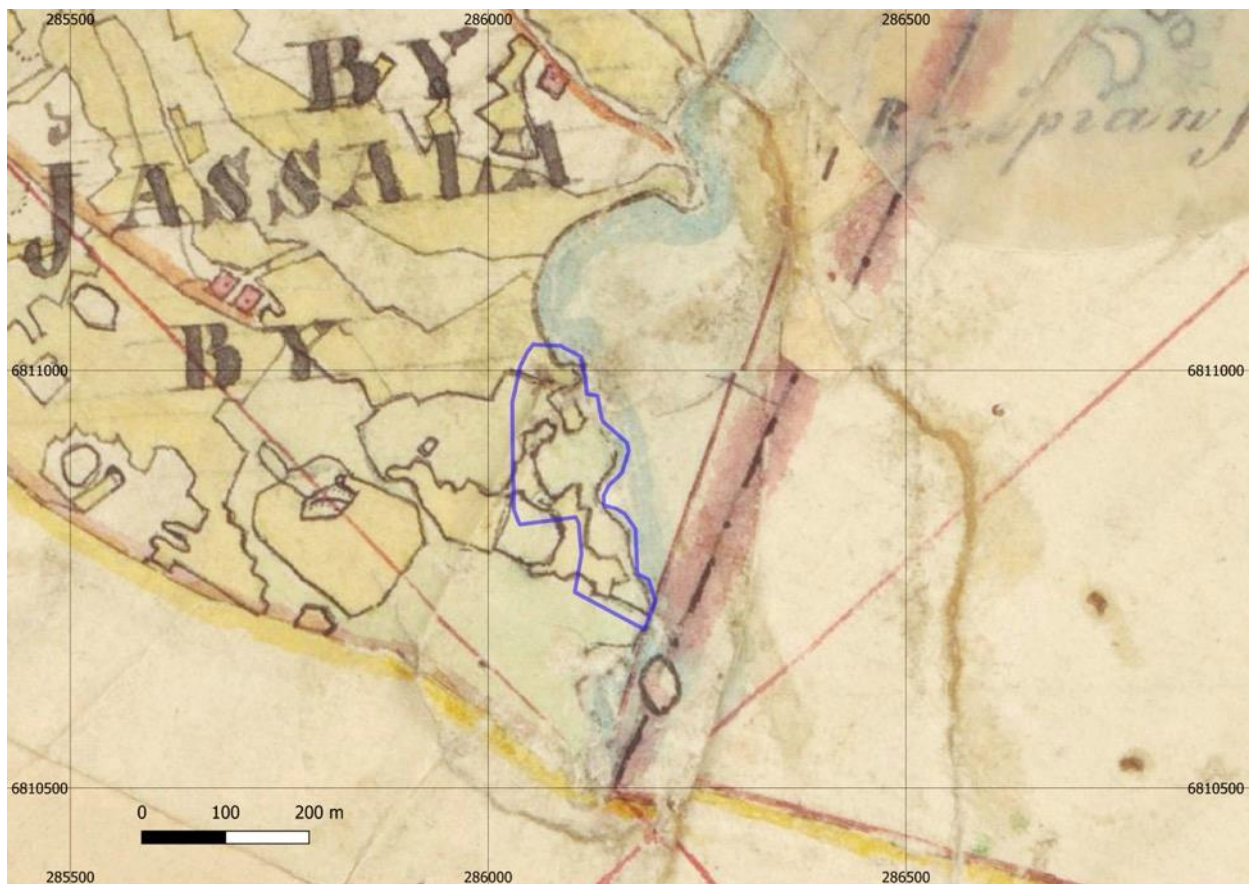
Historiallisen kartta-aineiston perusteella selvitys alue on ollut pitkään kokonaan asumaton metsien ja niittyjen / peltojen täyttämää rantavyöhykettä. Vuosina 1776–1805 laaditulla rekognosointikartalla selvitysalueen

kohta on metsämaata. Vuoden 1846 pitäjänkartalla alue on Jassalan kylään kuuluvaa viljelys- ja metsämaata. Kylätontti on kuitenkin sijainnut kauempana selvitysalueesta. Vuosina 1907–1908 laaditulla Senaatin kartalla alue on edelleen peltoa ja metsää. Kylien välinen rajalinja kulkee kartalla selvitysalueen pohjoisosan halki viistosti järvelle. Alueen eteläpuolelle on merkitty rantaan kulkeva tie, jonka linjaus noudattelee suunnilleen nykyistä Jassalantietä. Alueen vanhimmilla ilmakuvilla (vuosilta 1948 ja 1956) sekä vuoden 1961 peruskartalla näkyy rantarakentamisen alkaminen selvitysalueen eteläpäässä.

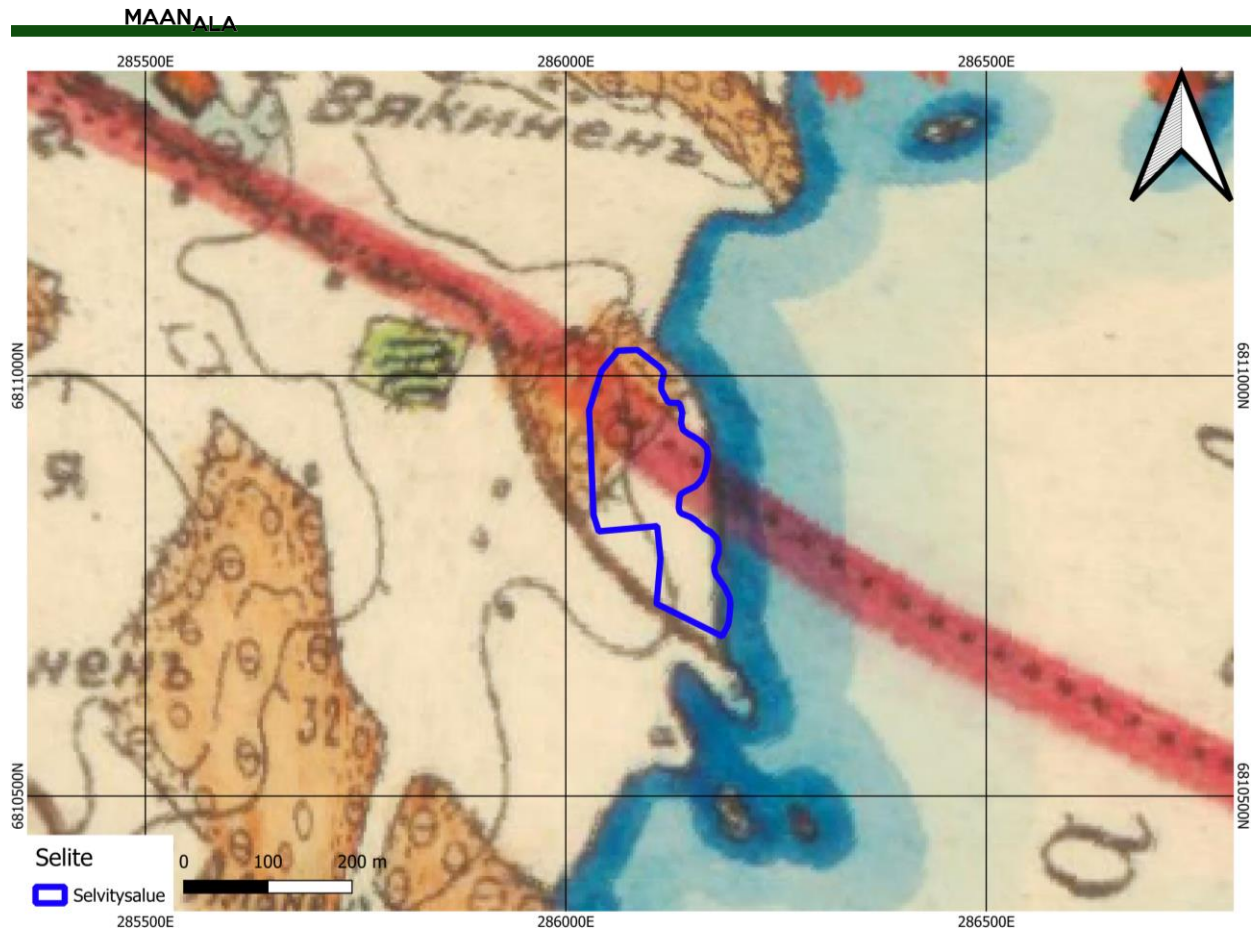
Maaperäkartan perusteella selvitysalue koostuu muutamista kalliomaan kohoumista ja alavimmilta osiltaan niiden väliin jäävästä savi- ja siltamasta. Vinovalovarjosteella ei erotu alueella mitään arkeologisesti kiinnostavaa. Iso osa alueesta on rantarakentamisen yhteydessä jäänyt maanmuokkauksen alle ja erityisesti alueen itäpuoli on lähes täyteen rakennettua.

Kuva 4. Selvitysalue vuosina 1776–1805 laaditulla rekognosointikartalla niin sanotusta Kuninkaan kartasta (karttalehti IX:4). Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy.

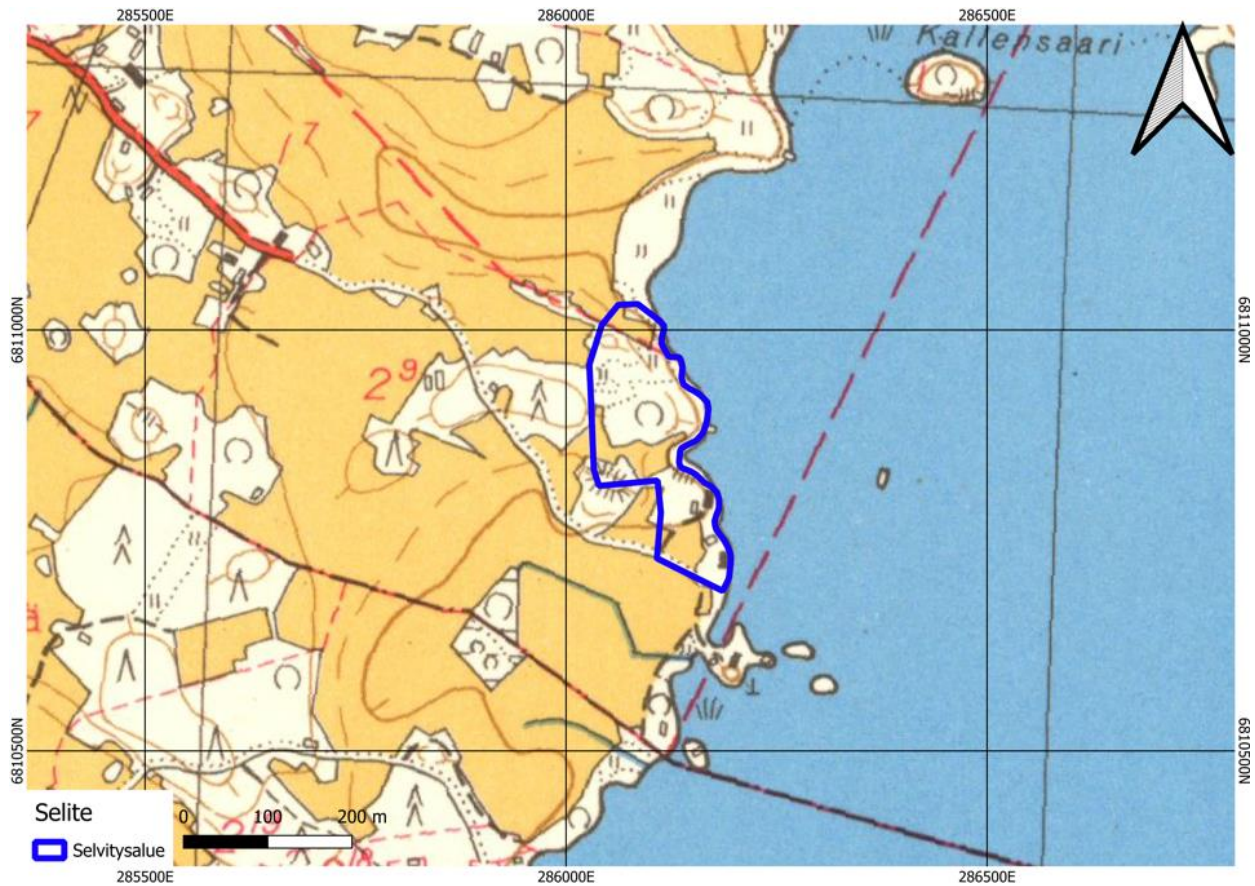
Kuva 5. Selvitysalue vuoden 1846 pitäjänkartalla (karttalehti 2121 07 Kiikka). Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy.

Kuva 6. Selvitysalue vuosien 1907–1908 Senaatin kartalla (rivi XVII–XVIII, lehti 20–21). Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy.

Kuva 7. Selvitysalue vuoden 1956 ilmakuvassa (kuvakaappaus Paikkatietoikkunasta). Viljelyalueet ovat huomattavasti nykyistä suuremmat ja rantarakentaminen on vielä vähäistä.

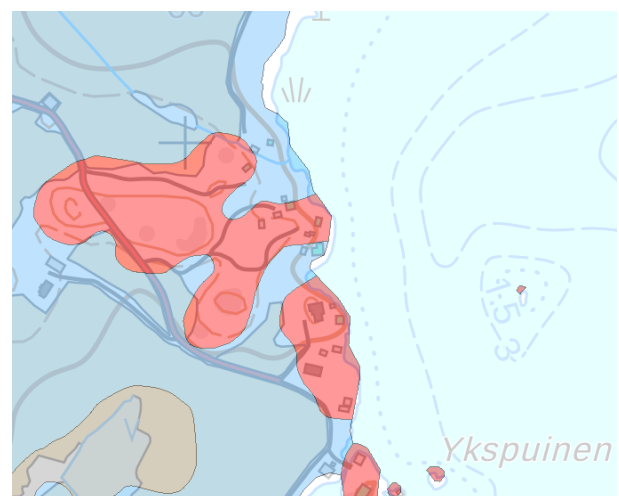
Kuva 8. Selvitysalue vuoden 1961 peruskartalla (karttalehti 2121 07 Vammala). Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy.

3. Menetelmät

Maastotöissä noudatettiin vakiintuneita arkeologisen inventoinnin menetelmiä. Työssä etsittiin eriaikaisia ja erityyppisiä arkeologisia kohteita. Maastoa tutkittiin silmävaraisen havainnoinnin ohella arkeologin T-piikkikairalla ja käymällä molemmat alueella olevat peltolohkot läpi metallinilmaisimella. Pohjoisempi peltolohko oli äestetty, joten se tutkittiin myös pintapoimintamenetelmällä. Eteläisempi lohko kasvoi suureksi osaksi nurmea. Kaikki avoimet teidenvierukset sekä tieurat tarkastettiin.

Tutkimusaluetta oli lisäksi tarkoitus tutkia koe-kuopittamalla, mutta menetelmälle ei ollut edellytyksiä, sillä rannat olivat kokonaan vapaa-ajanrakennusten pihamaita ja niiden takana olleet metsäiset alueet niin kivikkoisia tai kallioisia, ettei kuopitus onnistunut. Sen sijaan alueelle tehtiin pieniä lapionpistoja, joista tehtiin havaintoja. Tämän vuoksi kairausta käytettiin menetelmänä runsaasti.

Havainnot dokumentoitiin mittauksin, digitaalisin valokuvin sekä sanallisesti. Mittauksiin käytettiin sekä RTK-korjattua GNSS-laitetta että käsi-GPS-mittalaitetta.

Kuva 9. Selvitysalue Geologian tutkimuskeskuksen 1:20 000 -mittakaavan maaperäkartalla (kuva-kaappaus Maankamarasta). Punaiset alueet ovat kalliomaata, siniset savea ja ruskeat saturvetta.

4. Yleiset havainnot

Rautaveden selvitysalueella järvenranta oli jyrkkä ja lähes kauttaaltaan kesäasuntojen kohdilla muokattu. Rannat oli rakennettu lähes kokonaan täyteen eri-ikäisiä loma-asuntoja sekä niihin liittyviä vajoja ja muita ulkorakennuksia (kuva 16). Pihapiirit olivat hoidettua nurmikkoa ja paikoin puutarhoina ja kasvimaina (kuvat 17 ja 18). Loma-asunnoille oli lisäksi rakennettu useita tieuria ja pysäköintiin varattuja alueita. Maaperä oli rantavyöhykkeellä moreenipitoista soraa. Rakentamisen seurauksena paikalle oli tuotu täyttömaita ja alueita oli tasattu runsaasti (kuva 14), mutta koskemattomista maastokohdista voitiin todeta, että maaperä jatkui hiekkaisena ja osin moreenimaana useita kymmeniä metrejä länteen, aivan kallioiselle metsäkaistalle saakka.

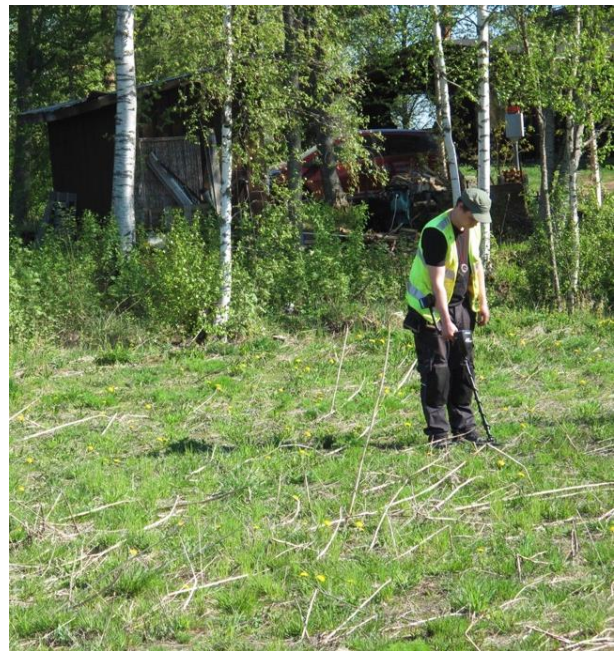
Selvitysalueen läntisin osa oli osin avokalliota ja se piti sisällään pieniä metsäsaarekkeita. Metsänpohja oli kivikkoista soramaata, jossa oli paikoin avokalliopaljastumia. Puusto oli koko selvitysalueella havupuuvältaista sekametsää, jossa mänty oli valtapuuna.

Selvitysalueen pohjoisosassa oli laaja ja entuudestaan rakentamaton alue, jonne kaavamuutoksessa suunnitellaan uudisrakennusta, ja jonka paikka oli tarkoitus tarkistaa inventoinnissa. Selvitysajankohtana havaittiin, että paikalla oli jo tehty maansiirtotöitä, joiden seurauksena laajoilla alueilla oli kuorittu pinta-maat pois, aluetta oli tasattu koneellisesti sekä vahvistettu rantaan kulkenutta pistotietä (kuvat 15 ja 19). Näin ollen arkeologiselle tutkimukselle ei ollut paikalla enää edellytyksiä. Alue tarkastettiin silmämääräisesti, kairattiin ja paikalle tehtiin lapionpistoja, mutta mitään arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvää ei voitu havaita. Muokatun alueen rajat mitattiin (kuva 11). Paikalla maaperä oli osin hienoa hiekkaa, jossa oli kookkaita kiviä.

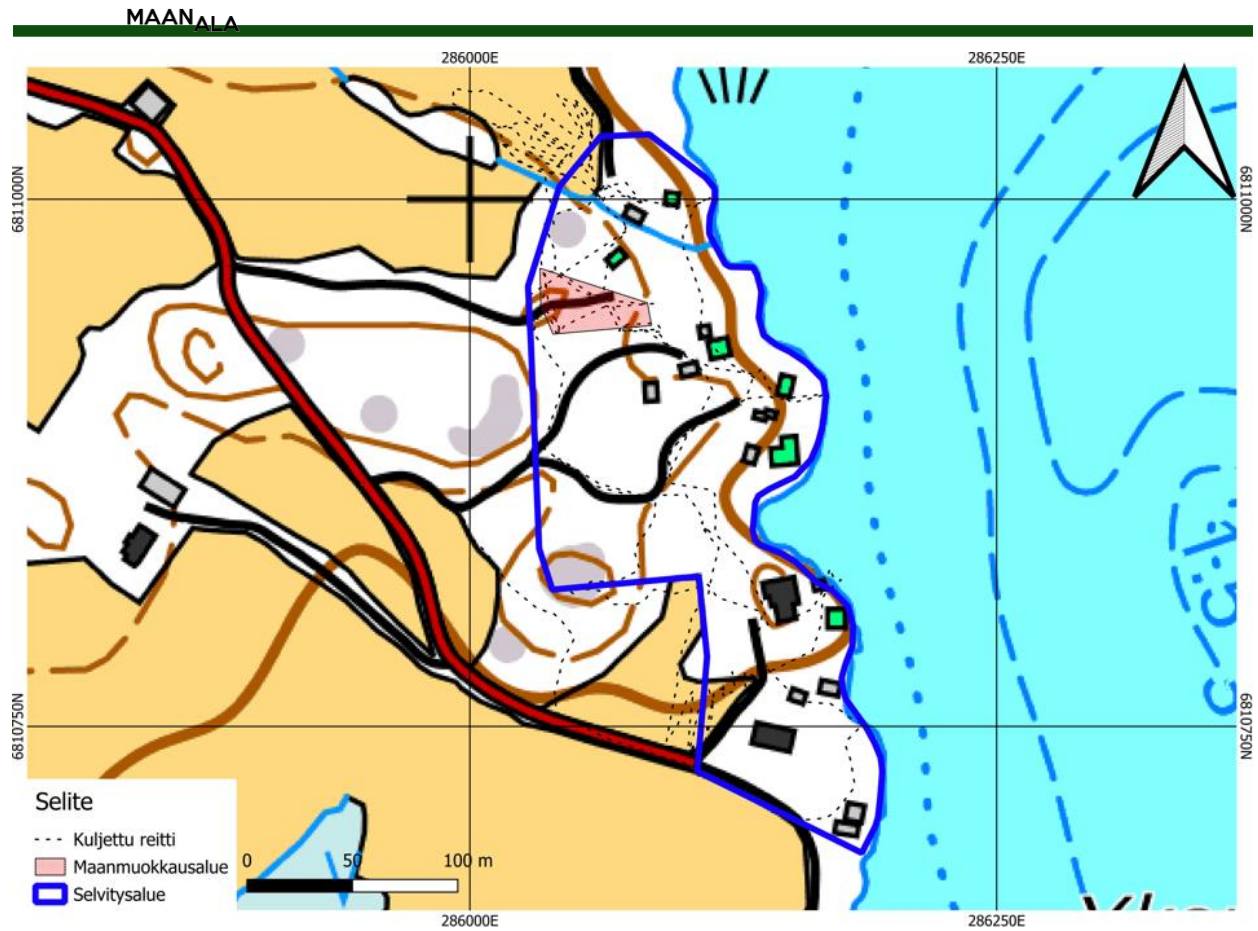
Alueen lounaiskulmassa sekä pohjoispäässä oli pienet viljelyaukeat – näistä pohjoisempi oli tutkimusajankohtana äestetty, mutta eteläisempi oli kesannolla ja umpeenkasvamassa (kuvat 10, 12, 13 ja 20). Pohjoisemmasta pelto-

lohkosta ei pintapöiminnassa löytynyt mitään, mutta metallinetsimellä paikalta löytyi muutama moderni rautanaulan kappale. Eteläisempää peltolohkoa ei ollut mahdollista pintapöimä, mutta metallinetsimellä siitä löytyi muutama moderni rautaniitti, alumiinisia putkenpätkiä sekä moderneja ikkunanhelejoja. Löytöjä ei otettu talteen. Molemmilla peltolohkoilla maaperä oli vaaleanharmaan hiesun ja saven sekaista kovaksi kuivunutta maata. Paikalle tehtyjen lapionpistojen perusteella maaperä jatkui samanlaisena yli 30 senttimetrin syvyyteen. Maan kovuuden vuoksi kairaus ei onnistunut pelloilla.

Pintapöiminnasta, kairauksista, lapionpistoista ja metallinetsinnästä huolimatta selvitysalueelta ei kyetty paikantamaan arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä löytöjä eikä rakenteita. Myöskään maan päälle erottuvia rakenteita ei havaittu. Moderni rakentaminen ja siihen liittynyt maankäyttö olivat muokanneet selvitysalueen rantavyöhykkeen. Metsäisempi rantavyöhykkeen takamaasto oli kivikkoista ja osin kallioista maastoa, josta ei myöskään tehty havaintoja. Koko selvitysalue käytiin tarkkuusinventoinnissa kattavasti läpi (kuva 11).

Kuva 10. Selvitysalueen etelä- ja pohjoispäässä olleet peltolohkot tutkittiin metallinilmaisimella. Jerry Möller tutkimassa eteläpuolen peltoaluetta. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 11. Tarkkuusinventoinnissa maastossa kuljetut alueet sekä selvitysalueella havaittu tuoreen maanmuokkauksen alue. Kartta: Jerry Möller, Maanala Oy. Pohjakartta: Maanmittauslaitos.

Kuva 12. Selvitysalueen pohjoispään äestettyä peltoa kuvattuna länteen. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 13. Selvitysalueen eteläpään nurmella ollutta peltoa kuvattuna kaakosta. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 14. Voimakkaasti muokattua rantaa uudella rakennuspaikalla kuvattuna pohjoisesta. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 15. Selvitysalueen pohjoisemmassa osassa olivat maansiirtotyöt käynnissä, minkä seurauksena laajat ja aiemmin koskemattomat maastokohdat eivät olleet enää alkuperäisessä tilassa. Kuvattu lännestä. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 16. Selvitysalueen rannat olivat kokonaan rakennetut. Kuvattu etelästä. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 17. Rakennusten piha-alueet olivat hyötykäytössä tai virkistysalueina, joissa arkeologinen tutkimus ei ollut mahdollista. Kuvattu lännestä. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 18. Tonttien ja metsäkaistaleen väliset maa-alueet olivat osittain hoidettuja pihamaita. Kuvattu idästä. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 19. Osalla tonteista tehtiin sähköverkon maakaapelointia ja vesihuoltoa varten kaivantoja. Maata oli muokattu voimakkaasti aivan selvitysalueen pohjoisrajan tuntumassa. Kuvattu lännestä. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

Kuva 20. Selvitysalueen eteläisin pää teiden risteyksessä kuvattuna lounaasta. Kuva: Hannu Takala, Maanala Oy.

5. Yhteenveto

Selvitysalueelta ei tunnettu ennestään arkeologisia kohteita. Toukokuussa 2024 tehdyssä arkeologisessa tarkkuusinventoinnissa koko selvitysalue tutkittiin kahden hengen voimin intensiivisesti kairaamalla, kuopittamalla, pinta-poimimalla sekä metallinilmaisimella. Selvitysalueen rantavyöhyke oli lähes kauttaaltaan rakennettu ja muokattu. Lisäksi alueen luoteispuolella oli hiljattain tehty maansiirtotöitä eikä arkeologiselle tutkimukselle ollut tällä alueella enää edellytyksiä.

Arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyviä havaintoja ei tehty mistään kohtaa selvitysalueelta.

Lahdessa 18.6.2024,

Hannu Takala
arkeologi, FT

Jerry Möller
arkeologi, FM

Maanala Oy

6. Lähteet

Geologian tutkimuskeskuksen ylläpitämä Maankamara-karttapalvelu [<https://gtkdata.gtk.fi/maankamara/>].

Kuninkaan kartasto 1776–1805. *Karttalehti IX:4*. 1:40 000. Krigsarkivet, Riksarkivet, Tukholma, Ruotsi.

Maanmittauslaitoksen ylläpitämä Paikkatietoikkuna-karttapalvelu [<https://kartta.paikkatietoikkuna.fi>]. Historiallisia ilmakuvia julkaistu tutkimusalueelta vuosilta 1948, 1956, 1963, 1996, 2000, 2008, 2011, 2016, 2019 ja 2021.

Museoviraston ylläpitämä Kulttuuriympäristön palveluikkuna eli niin sanottu Muinaisjäännösrekisteri [<https://www.kyppi.fi/palve-luikkuna/portti/read/asp/default.aspx>].

Peruskartta 1:20 000. *Karttalehti 2121 07 Vammala*. Julkaistu vuosina 1961, 1979 ja 1988. Maanmittauslaitos.

Pitäjänskartta 1846. *Karttalehti 2121 07 Kiikka*. 1:20 000. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.

Senaatin kartta 1907–1908. *Rivi XVII–XVIII, lehti 20–21*. 1:42 000. Maanmittaushallituksen historiallinen kartta-arkisto, Kansallisarkisto.